

RADA SVOBODNÉHO ČESKOSLOVENSKA A ČESKOSLOVENSKÝ EXIL V AUSTRÁLII V SEDMDESÁTÝCH A OSMDESÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ¹

Miloš Trapl – Jana Burešová

Studie sleduje další spolupráci vrcholového orgánu československého exilu ve světě, Rady svobodného Československa (dále jen Rada nebo RSČ), s československým exilem v Austrálii, již výrazně doplněným emigrací z Československa po okupaci státu armádami Varšavské smlouvy v srpnu 1968.² Na pozadí těchto kontaktů zachycuje i činnost a aktivity československých spolků v Austrálii včetně jejich rozkolů, sporů a názorových střetů.³ Po příchodu nových uprchlíků se vzájemné problémy ještě více rozšířily, což oslabovalo společenskou i kulturní práci exilových spolků. Navíc v nich bylo zapojeno jen malé procento z příslušníků relativně početné emigrace. Výrazně patrné byly národnostní rozpory mezi českou a slovenskou složkou exilu, zvláště po vzniku Světového kongresu Slováků v roce 1970.

Hlavním pramenem pro vytvoření ilustračního obrazu komunikace mezi členy Rady a představiteli české a slovenské exilové práce v Austrálii byly písemnosti z rozsáhlého fondu Rada svobodného Československa, který je uložen na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci v Centru pro československá exilová studia.⁴ Vedle materiálů souvisejících se společensko-politickou činností je cenná korespondence představitelů Rady se zástupci exilových organizací. Pomůže nám nahlédnout do vzájemných vztahů mezi některými osobnostmi. Pro účel a cíl této dílčí sondy byla právě korespondence významným zdrojem informací.

Koncem šedesátých let došlo k definitivnímu rozkolu původní Rady, když vedle ní vznikl Výbor svobodného Československa. Obě tato exilová ústředí

¹ Studie je pokračováním tématu TRAPL, Miloš – BUREŠOVÁ, Jana: *Kontakty Rady svobodného Československa s československým pounorovým exilem v Austrálii (1948–1968)*. *Historica Olomucensia*, 49–2015, s. 165–182.

² Z Československa odešlo do exilu v Austrálii po únoru 1948 zhruba 12 000 lidí, v důsledku srpna 1968 pak zhruba dalších 6 000 osob.

³ Tato studie je dílčí tematickou sondou v rámci projektu GA ČR P410/12/1294 Český exil v Austrálii a jeho kultura (1948–1989) na léta 2012–2016.

⁴ Centrum pro československá exilová studia (CČES), FF UP v Olomouci, fond Rada svobodného Československa (RSČ). Fond je uložen ve 120 kartonech.

však vyvíjela minimální činnost. RSČ se zmožila jen na několik prohlášení proti sovětské invazi a okupaci Československa v roce 1968 (první protest byl zaznamenán 29. 9. 1968) a na vyjádření stanoviska k jednání prezidenta USA Richarda Nixona s Leonidem Brežněvem v Moskvě na jaře 1972.

V listopadu 1971 oznámil dosavadní předseda RSČ Petr Zenkl, že svolá „po delší době“ schůzi výkonného výboru Rady, ale až o celý rok později se konečně sešlo její zastupitelstvo, aby ustavilo pracovní komisi, která měla vypracovat novou strukturu RSČ.⁵ Tato komise konečně urovnala spory mezi oběma exilovými centry a dokázala sjednotit vedení.⁶ To se podařilo 27. září 1974, kdy bylo ustaveno nové vedení Rady, v níž se stal předsedou výkonného výboru Mojmír Povolný a předsedou zastupitelstva Slovák Rudolf Fraštacký. Místopředsedou byl také Slovák Martin Kvetko a generálním tajemníkem Jiří Horák, kterého koncem sedmdesátých let vystřídal Jaroslav V. Zich. Úspěchem Rady bylo později to, že se k ní připojili demokratičtí Slovinci ze Stálé konference slovenských demokratických exulantů, kteří z ní odešli v padesátých letech, a někteří z nich zasedli i ve výboru Rady. Stranou ovšem zůstali separatističtí Slovinci, kteří ovládli novou významnou exilovou organizaci, Světový kongres Slováků,⁷ který již nepočítal s obnovou společného státu po pádu komunistického režimu v Československu.⁸

Ve vedení nové RSČ již nebyl v zásadě prosazován princip zastoupení exilových politických stran, i když mnozí její činitelé byli jejich členy.⁹ Politické stranictví v sedmdesátých letech oslaboval vliv Společnosti pro vědy a umění

⁵ Schůzi zastupitelstva však nesvolal Petr Zenkl, který již byl při svém vysokém věku spíše brzdou práce RSČ, ale její jednatel Čeněk Torn.

⁶ V této problematice vycházíme z publikací BUNŽA, Bohumír: *Rada svobodného Československa. Historie, program, činnost, dokumenty*. Toronto 1990; RAŠKA, Francis D.: *Opuštění bojovníci. Historie Rady svobodného Československa*. Praha 2009; POVOLNÝ, Mojmír: *Zápas o lidská práva. Rada svobodného Československa a helsinský proces 1975–1989*. Brno 2002.

⁷ Světový kongres Slováků založili většinou slovenští emigranti z bývalé Hlinkovy slovenské ľudové strany (mj. v čele s Jozefem Kirschbaumem a Ferdinandem Ďurčanským) za rozhodující pomoci „uranového krále“ Štefana Romana, který celý podnik financoval. Postupně se jim podařilo získat většinu slovenských krajanů v USA a v Kanadě.

⁸ O této početné nacionalistické slovenské exilové skupině se ve studovaných pramenech prakticky nenacházejí žádné zmínky. Zjevně byli pročeskoslovenskými Slováci i Čechy v zásadě ignorováni. Obdobný byl přístup i z jejich strany.

⁹ Předseda výboru Rady Mojmír Povolný byl národní socialista, generální tajemník Jiří Horák sociální demokrat. Bylo zde silné křídlo bývalých činitelů lidové strany (Bohumír Bunža, Adolf Klimek, Alois Rozehnal) a agrárníků (Čeněk Torn, Miloslav Rechcigl, Leopold Slíva). Činitelé Stálé konference slovenských demokratických exulantů byli většinou příslušníky bývalé Demokratické strany či Slovenské strany slobody.

(SVU)¹⁰, která soustřeďovala exulanty bez ohledu na politickou příslušnost. Význam stran silně poklesl i tím, že již většinou neměly členy, kteří by byli ochotni se v nich angažovat.¹¹

Reorganizace RSČ byla ovlivněna i perspektivou mezinárodní Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE), jež se sešla v roce 1975 v Helsinkách. Rada měla ke konferenci zpočátku nedůvěru, protože ji prosazoval především Sovětský svaz. Když se však na ní západním demokratickým zemím podařilo prosadit tzv. třetí koš, v němž byl mj. i požadavek dodržování lidských práv, rozhodla se toho využít a angažovala se v této oblasti. Připravila mnoho podkladů pro americkou delegaci na následných schůzkách KBSE v Bělehradě, v Madridu a ve Vídni.¹²

Rozmach disidentských hnutí v zemích komunistického bloku v době po KBSE exilové činitele značně překvapil. V komunistickém Československu byla významnou disidentskou akcí Charta 77. Rada se postavila za Chartu 77, přestože vůči této disidentské platformě byly jinak v exilu značné výhrady, protože mezi jejími signatáři byli i bývalí komunisté, kteří byli po událostech roku 1968 a nastoupení tvrdého komunistického jádra do vedení komunistické strany a československého státu ze strany vyloučení či někteří odešli sami. Rada dlouho nehledala cestu k exilové skupině Listy Jiřího Pelikána, neboť jeho (i některých dalších spolupracovníků Listů) výrazná společenskopolitická angažovanost v prvním období komunistického režimu v Československu byla pro pouňorové (a částečně i posrpnové) exulanty těžko akceptovatelná. To se změnilo až v druhé polovině osmdesátých let, kdy vrcholil boj exilu proti porušování lidských práv v Československu.

Dva roky po podepsání Závěrečného aktu KBSE bylo největším překvapením pro vlády i společnost západních demokratických zemí i komunistických režimů na jedné straně rozmach disidentských hnutí v zemích sovětského bloku a na druhé straně růst a mobilizace nevládních organizací a aktivistů v USA, Kanadě a v západní Evropě za lidská práva a svobody dle Závěrečného aktu z Helsinek.¹³

¹⁰ Společnost pro vědy a umění (SVU) byla exilovou organizací zaměřující se výrazněji na kulturní práci v exilu oproti prioritním politickým zájmům klasických spolků. Vznikla v USA a rozšířila se se svými pobočkami do mnoha světových center. V Austrálii vznikly pobočky SVU v Sydney a v Melbourne na počátku sedmdesátých let, v Perthu pak v roce 1983.

¹¹ Výjimku tvořily tři strany: národně socialistická (přejmenovaná na národně sociální), sociální demokracie – díky pomoci Socialistické internacionály a republikánská (agrární) strana.

¹² Ve Vídni již bylo zastoupení československého exilu mimořádně početné. Viz POVOLNÝ, M.: *c. d.*, s. 252.

¹³ Tamtéž, s. 159.

Zaměříme se na sledování reflexe nové situace v Radě u českých exulantů v Austrálii. V té době nadále existovala dvě australská československá exilová sdružení: Ústředí československých demokratických organizací v Austrálii a na Novém Zélandě, vedené Františkem Novým, a Koordinační výbor československých demokratických organizací v Austrálii v čele s Františkem M. Vávrou.¹⁴ Spolky, které se k oběma vedením hlásily,¹⁵ po příchodu posrpnové emigrace počet svých členů rozšířily, jejich členové však i nadále tvořili jen nepatrné procento Čechů i Slováků, kteří žili v Austrálii. V tomto ohledu se situace ve druhém dvacetiletí existence komunistického Československa a exilových poměrů nezměnila.

Ústředí se v době rozkolu Rady orientovalo na starou Radu oficiálně ještě stále vedenou Petrem Zenklem a Koordinační výbor na Výbor svobodného Československa. Nelze však než konstatovat, že kontakty australského exilu s oběma ústředími byly velmi slabé. Rada zasílala do Ústředí československých demokratických organizací, které uznávala, pouze některé své rezoluce a protesty proti okupaci Československa, případně vyjádření podpory ve sporu o účast předsedy Ústředí Františka Nového na kulturním festivalu v Adelaide.¹⁶

Po sloučení exilové reprezentace a po reorganizaci RSC v roce 1974 se k ní Ústředí pochopitelně hlásilo i nadále, v Koordinačním výboru však byly i k obnovené Radě značné výhrady a velká část jeho vedení proti RSC i nadále útočila. Podstatou však byly spory uvnitř australského exilu, neboť vedoucí činitelé Koordinačního výboru, zvláště agrárnicky orientovaný Stanislav Pokorný, se marně obraceli na vedení Rady s požadavkem, aby neuznávala předsedu Ústředí Františka Nového a jeho zástupce Jána Violu a orientovala se jen na Koordinační výbor. To Rada odmítala a požadovala, aby s ní spolupracovala obě vedení australského exilu.

Spory se týkaly také návrhů nových australských členů do zastupitelstva RSC v roce 1974. Na tyto návrhy měli vliv především činitelé Ústředí a dosavadní členové zastupitelstva František Nový, Ján Viola a Jindřich Nermuť,¹⁷ kteří navrhli z poúnorových exulantů v Austrálii vesměs pracovníky Ústředí: Květoslava Eliáše (organizační tajemník Ústředí), Oldřicha Mikulčáka (jed-

¹⁴ Koordinační výbor byl původně založen F. M. Vávrou jako Sdružení svobodných Čechoslováků v Queenslandu. Počátkem sedmdesátých let vydávalo časopis *Výzva*.

¹⁵ Všechny dílčí spolky nebyly členy uvedených sdružení, viz dále.

¹⁶ Viz TRAPL, M. – BUREŠOVÁ, J.: *c. d.*, s. 178 an.

¹⁷ Nermuť, jak ještě budeme psát, byl poněkud rozkolísán ve svých vztazích k Ústředí a Koordinačnímu výboru, s návrhy však v roce 1974 souhlasil.

natel Ústředí), podplukovníka Jan Nováka (člen předsednictva Ústředí),¹⁸ Aleše Nypl-Newmana (člen předsednictva Ústředí),¹⁹ Aloise Radu z Brisbane (člen předsednictva Ústředí), Jiřinu Rojerovou (kulturní referentka Ústředí),²⁰ Antonína Slabíka (člen výboru Ústředí)²¹ a Teodora Sladkého (pokladník Ústředí). Z posrpnových emigrantů navrhli novinářku Marcelu Čechovou, Jana Došlíka (tiskový referent Ústředí) a Ludovíta Sýkoru.²² Tyto návrhy kritizovali členové vedení Koordinačního výboru a měli proti mnohým z nich velké výhrady. Vystupovali proti některým i s obviněními za jejich činnost v období německé okupace, některé členy považovali téměř za agenty komunistického režimu.

Koncem sedmdesátých let se silně zaktivizoval někdejší poslanec lidové strany a první předseda Ústředí československých demokratických spolků v Austrálii a na Novém Zélandě Jindřich Nermuť,²³ který se po svém odchodu z exilové práce v padesátých letech věnoval psaní protikomunistických článků do australského tisku. Kritizoval v nich hlavně australské komunisty a levicové socialisty a sovětskou politiku ve světě.²⁴

Po návratu bývalého poslance lidové strany Bohumíra Bunži do vedení RSČ²⁵ s ním Jindřich Nermuť navázal písemný kontakt a začal se snažit o oživení a sjednocení československého exilu v Austrálii.²⁶ V dopisu k Vánocům roku 1977 mu psal o své předchozí návštěvě s manželkou Annou v USA.²⁷

¹⁸ Podplukovník Novák byl čestným předsedou australské odbočky Čs. obce legionářské v exilu. Údaje o návrzích viz CČES, fond RSČ, kart. 89, i. č. 504.

¹⁹ A. Nypl-Newman byl činný i v Sokole Sydney a v obci legionářské.

²⁰ J. Rojerová byla vedoucí československého rozhlasového vysílání v Melbourne.

²¹ Antonín Slabík byl předsedou Jednoty Jana Palacha v Geelongu a pracoval také jako činitel australské odbočky Československé obce legionářské v exilu.

²² Dr. L. Sýkora byl předsedou Československého klubu v Adelaide, kde bylo sídlo Ústředí.

²³ O jeho předchozí činnosti v australském exilu viz TRAPL, M. – BUREŠOVÁ, J.: *c. d.*, s. 172. Viz též podrobně v biografii KREISINGER, Pavel: *Jindřich Nermuť (1917–1990). Z životních osudů rolníka, poslance, poúnorového exulanta a „Australana“*. Moderní dějiny, 23, 2015, č. 2, s. 221–254.

²⁴ Psal svým přátelům, že mu bylo za tyto články vyhrožováno i fyzickou likvidací. Korespondence Rady s J. Nermutěm z let 1977–1979, z níž v této části článku především vycházíme, je obsažena v celém kartonu. CČES, fond RSČ, kart. 87, inv. č. 428, 488, 492.

²⁵ JUDr. Bohumír Bunža byl před únorem 1948 poslancem lidové strany. Po emigraci byl v RSČ od jejího založení. Po reorganizaci Rady žil dva roky v Evropě a jejího zasedání se neúčastnil. V roce 1977 se vrátil do USA a zapojil se do práce ve výboru RSČ.

²⁶ Nermuť si s Bunžou dopisoval již dříve, ale jejich korespondence je dochovaná až v písemnostech RSČ v letech 1977–1979.

²⁷ Nermuť, když získal peníze z úspěšného podnikání (měl farmu a mlékárenský zpracovatelský závod poblíž Hobartu na Tasmánii), poměrně často cestoval. V dopise Bunžovi psal, že v USA

Vzpomínal na svá setkání s exilovými politiky jak z řad bývalých spolupracovníků, jak lidovců (Adolf Klimek, Alois Rozehnal, Jaroslav Pecháček, František Desenský, Eduard Fusek²⁸), tak i dalších (mj. agrárníci Čeněk Torn a Martin Hrabík). Je zřejmé, že rozhovory s těmito exilovými politiky ho přiměly k nové aktivitě mezi československými exulanty v Austrálii. Napsal to ostatně sám v dále citovaném článku.

Nermuťova korespondence, jak již bylo naznačeno, patří k nejpodrobnějším materiálům ve fondu RSC v olomouckém exilovém centru a podává, byť s velkou dávkou subjektivity, poměrně plastický obraz československého exilového života v Austrálii. Korespondenci se autoři příspěvku podrobně věnovali s cílem provedení ilustrační mikrosondy do činnosti, ale také vztahů a nálad mezi československými exilovými pracovníky v Austrálii.

Nermuť Bunžovi pravidelně posílal své, většinou krátké, články, které publikoval v australském tisku. Psal, že podobných příspěvků mu otiskují tak asi 100 ročně a že mu australští komunisté vyhrožovali i tím, že ho vyhodí do povětří. V dopise z 18. ledna 1978 zdůraznil, že je rád, že se Bunža vrací do práce v RSC. „Něco musíme dělat!!! Jinak bychom stárnuli ještě rychleji a hlavně je to naše povinnost!“ Psal také, že sám neví, jak si „s Radou stojí.“ Soustředil se v poslední době na přímý boj proti marxistům a to na svém úseku v Tasmánii.²⁹ Po cestě do USA došel k názoru, že musí pracovat v československém exilu, neboť pochopil význam této činnosti. Tvrdil však, že to záleží i na Radě a na Bunžovi – bude-li ten pracovat, Nermuť mu pomůže. Uváděl, že je jeden z mála, který dokáže lidi spojovat, a věřil, že československý exil v Austrálii sjednotí. Souhlasil s nabídkou, že by byl důvěrníkem RSC v Austrálii. Původně ji chtěl odmítnout, ale psal, že Bunža ho přesvědčil a jako „starý politický voják“ to přijímá. Podnět však musel vyjít v jeho očích z centra.

B. Bunža Nermuťovi 15. února 1978 odepsal a poděkoval za jeho návrhy a postoje. V dopise vylíčil své názory na Radu. Podle něho se tento orgán za předsednictví P. Zenkla vyžíval stranickými a osobními spory. Nově zorganizovaná Rada již nespočívá na politických stranách, i když bere ohled

se mu líbilo nejvíce v Texasu, kde byl mezi „Moravci“ a připadal si jako v české či moravské vesnici. Psal o tom do Hlasů národa 5. a 13. 8. 1977.

²⁸ Eduard Fusek, předválečný člen živnostenské strany, byl v období 1945–1948 poslancem lidové strany (živnostenská strana nebyla povolena). Po odchodu do exilu po únoru 1948 založil Československou živnostensko-obchodnickou stranu středostavovskou v exilu. Neměla sice mezi exilovými stranami silnější pozice, ale Fusek byl určitou dobou i členem výboru RSC.

²⁹ Nermuť byl také funkcionářem australské konzervativní strany, za kterou i kandidoval ve volbách. Těchto funkcí se však většinou zbavil, aby mohl pracovat pro exil.

na ideologické směry reprezentované v exilu. Jejými hlavními pilíři byli podle Bunži Mojmir Povolný, Jiří Horák, Martin Kvetko a Rudolf Fraštacký. Bunža a další bývalí politici lidové strany, Adolf Klimek a Jaroslav Pecháček, jim chtěli pomoci. Kritikem RSC však byl také bývalý lidovec Alois Rozehnal. Jeho postoje Bunža hodnotil jako kontraproduktivní a ničemu neprospívající.³⁰ Bunža žádal Nermuťovu podporu Radě s tím, že exil vrcholný orgán nutně potřebuje.

Nermuť se snažil působit na australské exilové činitele v duchu těchto směrnic, ale brzy zjistil, že „všichni jsou proti všem“, jak psal v dopise dne 24. 2. 1978. Domníval se, že ke zvládnutí situace v Austrálii potřebuje: 1. Čas (ten nemá) 2. Finance (vzdálenosti byly v Austrálii tak velké jako v USA, ale Nermuť byl ochoten něco peněz obětovat). 3. Toleranci (tím, že pracoval v australské politice, zachoval si jistý odstup a byl schopen posuzovat situaci víc chladně a nestranně). Nermuť se marně pokoušel usměrnit jednoho z největších kritiků Rady, dr. Stanislava Hofírka,³¹ který byl také odpůrcem Ústředí československých demokratických organizací v Austrálii a na Novém Zélandě. Podle Nermutě byl Hofírek nejschopnějším exilovým činitelem v Austrálii, ale ani jemu se nepodařilo s ním „vyjít“. Hofírkovi v Ústředí vadila národně socialistická orientace, v Koordinačním výboru zase vliv bývalých agrárníků v čele se Stanislavem Pokorným. Podle Nermutě byli v Koordinačním výboru schopnější lidé, ale nechtěli spolupracovat s Františkem Novým a Jánem Violou a tím též ne s Radou, která uznávala Ústředí. Psal také, že by Rada neměla upřednostňovat Ústředí před Koordinačním výborem. Nermuť Bunžovi poslal materiál líčící situaci v australském exilu.³²

Tento materiál poslal Bohumír Bunža 2. března 1978 místopředsedovi Rady Martinu Kvetkovi a konstatoval, že československé exilové spolky jsou v Austrálii rozhádané a RSC prostřednictvím Nermutě, který je tam zřejmě vážený a má dobrou pozici, může působit jako konsolidační element. Doporučil, aby Rada Nermuťovi za jeho neohrožené a soustavné hájení českoslo-

³⁰ Exilovou lidovou stranu založil v roce 1948 dr. Adolf Procházka. Podporovali ho A. Klimek, B. Bunža a někteří další. Její předúnorový poslanec Bohdan Chudoba však tuto stranu odmítl a vytvořil z konzervativních lidovců Křesťanskodemokratické hnutí, které však brzy opustil a dále ho vedli Simeon Ghelfant a Josef Kalvoda. V šedesátých letech se hnutí rozešlo. A. Rozehnal tehdy kritizoval obě skupiny. Po smrti Adolfa Procházky (roku 1971) se už exilová lidová strana neobnovila, ale její bývalí vedoucí činitelé spolu i nadále spolupracovali (např. v RSC). Bunža nazýval bývalé lidovce „naší ideovou skupinou“.

³¹ Dr. Stanislav Hofírek byl konzervativní katolík, člen Cyrilometodějské ligy v Melbourne, o jehož prvním sporu s předsedou Ústředí Františkem Novým jsme již psali v citovaném článku TRAPL, M. – BUREŠOVÁ, J.: c. d., s. 179.

³² Materiály bohužel ve fondu RSC nejsou. O jejich obsahu víme jen z dopisu B. Bunži M. Kvetkovi, o němž píšeme dále.

venské věci před australskou veřejností oficiálně poděkovala. Rada mu měla také napsat, že není v žádném ani informativním spojení s Jiřím Pelikánem.³³

Nermuťovy aktivity vyvolaly v březnu 1978 proti němu mediální útok, že před únorem 1948 kandidoval ve volbách na základě společného programu s komunisty. Nermuť předal věc svému právnímu zástupci, aby podal žalobu,³⁴ a žádal Bunžu, aby mu poslal stručný anglický text o historii Československé strany lidové, o volbách 1946, do nichž šla lidová strana s vlastním programem, a o důsledcích voleb a únoru 1948. Zdůraznil, aby nepsal o Národní frontě, ale o Socialistickém bloku, v němž lidová strana nebyla. Bunža, který předtím vydal francouzsky brožuru o historii lidové strany³⁵ (advokát neuměl francouzsky), mu anglický text poslal. Jako hlavního svědka žádal Nermuť S. Hofírka. O výsledku soudu už v materiálech není zmínka. Je ale známo, že záležitost přenesl poslanec Hodgman v srpnu 1978 jako jejich spor do federálního parlamentu.³⁶

Bunža informoval v dopise z 31. března 1978 Nermuť o tom, že RSČ jednala o situaci v australském exilu a informace Martina Kvetka a Jaroslava Zicha nebyly potěšující a potvrdily Nermuťova slova, že „každý je ve sporu s každým.“ Pokusit se o zlepšení situace by měli členové zastupitelstva Rady z Austrálie. To bylo jen pět lidí: J. Nermuť, Josef Lenz, František Nový, Arnošt Vostřejc, Ján Viola a Ivan Cikl na Novém Zélandě. Rada požádala J. Violu, aby tyto zastupitele svolal jako oblastní skupinu v Austrálii. Konstatovala též, že počet členů zastupitelstva z Austrálie je malý a měl by se až o 15 lidí doplnit.³⁷

Ján Viola dne 24. května 1978 oznámil členům zastupitelstva RSČ, že připravuje svolání schůzky, a žádal je o návrh termínu. Nermuť ho hned písemně kontaktoval, a když nedostal odpověď, Violu doma v Melbourne navštívil. Dohodli se na termínu schůzky – 27. srpna 1978 v Melbourne. Schůzka se nakonec nekonala a představitelé Ústředí (Nový a Viola) poslali Radě ná-

³³ Jednalo se o reakci na Nermuťův dotaz, neboť S. Hofírek Radu za kontakt s J. Pelikánem ostře kritizoval.

³⁴ Nermuť napsal, že pomluva vyšla z řad australské levice, jež ho chce umlčet. Jako autora útoku uvádí jméno Hodgman. Svou žalobu zdůvodnil: „Nemohu však nechat špinit naši společnou poctivou politickou minulost. Nakonec je to jediné, co nám zbylo.“ Vyžádal si rovněž vyjádření od A. Klimka, F. Desenského a A. Rozehnal.

³⁵ BUNŽA, Bohumír: *Le parti populaire Tchécoslovaque*. Roma 1969.

³⁶ Bunža Nermuťovi 31. března 1978 napsal, že se nemá pouštět do soudního sporu, neboť ho to bude stát čas, peníze a také nervy. Bývalo by stačilo si to s autorem rozdat a vyfídit v tisku. Nermuť mu v dalším dopise ze dne 26. 8. 1978 o případu napsal.

³⁷ Oproti předchozímu uváděnému počtu pět jich bylo šest – navíc byl František Spitz.

vrh nových zastupitelů sami.³⁸ Nermuť uznával, že většina navržených jsou slušní lidé, ale že je to příliš „jednosměrné“;³⁹ domníval se, že by měla být jistá „rovnováha“, jinak že rozbrojům nebude konec. Kritický byl i ke zprávě o situaci v australském exilu, kterou současně s návrhy na nové zastupitele zaslali Nový a Viola Radě.

Nermuť vystupoval v této době proti Ústředí velmi kriticky. Tvrdil, že si její vedoucí vyhrazují monopol na australskou delegaci Rady a při tom nerepektují ani usnesení jejího výboru. Z tohoto důvodu mělo mnoho exulantů v Austrálii averzi proti Radě. Sklížit australský exil se podle Nermutě nepodaří ani Novému ani Violovi ani Hofírkovi. Úspěch by měl snad jen Vávra,⁴⁰ ale ten se zrovna stěhoval do Ameriky. Nermuť tehdy napsal, že situaci by mohl zachránit on, kdyby byl přijat do výboru RSČ. Tuto žádost pak ještě několikrát opakoval. Členem výboru Rady se pak Vávra stal až v osmdesátých letech.

V červenci 1978 podnikl Nermuť s manželkou okružní cestu po Austrálii.⁴¹ Navštívil hlavní střediska československých krajanů a jednal se všemi činiteli exilu, které zastihl. Generálnímu tajemníkovi RSČ Jiřímu Horákovi sdělil,⁴² že jednal s činiteli Ústředí, Koordinačního výboru, se Sokoly, Orly, legionáři. Z osobností uvádí redaktora Františka Váňu, Jána Violu, Stanislava Hofírka (ten mu řekl, že podporuje komunisty, když se snaží něco dělat), Stanislava Pokorného (ten mu „radil, co má psát“).⁴³ S Františkem Novým jednal v Adelaide asi šest hodin a nakonec udělali „pakt“, že se nebudou hrubě napadat. Nový ho pozval i na schůzi místního klubu, kde byl velmi slušně přijat.⁴⁴ Horákovi psal, že některé akce Ústředí nepřispívají k sjednocení australského exilu. Problémem prý byl dr. Hofírek. Nermuť s ním spolupracoval od roku 1950 a považoval ho za skvělého pracovníka, „dříče“. Když mu však před časem psal, že vystoupí proti RSČ, žádal ho Nermuť důrazně, aby za-

³⁸ Vyplyvá to z dopisu Nermutě Bunžovi z 10. 7. 1978 a z Bunžovy odpovědi ze dne 27. 7. 1978. Bunža dodává, že k návrhu se dodatečně připojil i Vostřejc.

³⁹ Myslel tím, že jsou to jen lidé z okruhu Ústředí.

⁴⁰ O Koordinačním výboru tehdy Nermuť tvrdil, že i tam „blbnou“, ale nejsou tak podlí jako činitelé Ústředí. Domníval se, že jsou tam lidé, kteří většinou v roce 1946 volili lidovou stranu.

⁴¹ Tvrdil, že cesta stála na 2 000 australských liber, které obětoval ve prospěch sjednocení exilu v Austrálii.

⁴² Nermuť dostal od Horáka dopis, na nějž 11. 8. 1978 odpověděl. Kopie dopisu není bohužel úplná. Některé údaje o Nermutových jednáních při okružní cestě Austrálií jsou proto doplněny z předešlého příspěvu B. Bunžovi.

⁴³ Nermuť sdělil, že Pokorný píše M. Kvetkovi velmi kritické dopisy proti Radě.

⁴⁴ Podle dopisu Bunžovi mu Nový slíbil, že ho pozve na příští valnou hromadu Ústředí, což Nermuť neodmítl.

tím nic nepodnikal. Neposlechl a sdělil mu, „že se se mnou raději politicky rozejde.“⁴⁵ O Koordinačním výboru Horákovi napsal, že v posledních letech vykazoval více aktivity než Ústředí, ale není v názorech na RSČ jednotný. Někteří jdou proti Radě s dr. Hofírkem, jiní chtějí být neutrální a jsou tu i stoupenci Rady. Svou angažovanost ještě doplnil informací, že pracuje i pro australské konzervativce (zrovna jel na jejich schůzi do Hobartu a následující den se chystal na schůzi českého exilu).

Konflikt mezi centry australského exilu vyvolala také akce v Brisbane, kde proběhla 17. července 1978 demonstrace exulantů z komunistických zemí, Captiv National Day, který podpořil a spoluorganizoval zdejší Koordinační výbor v čele se svým předsedou Františkem Vávrou. Nového Ústředí tuto akci, již se účastnilo asi tisíc lidí, bojkotovalo.⁴⁶

Koncem srpna 1978 poslal Nermuť Bunžovi návrh na čtyři zástupce australského exilu do zastupitelstva Rady. Psal, že navrhuje Eliáše, který je starý zasloužilý pracovník, jenž se rozešel s Hofírkem pro jeho útoky proti RSČ. Navrhl ještě Marcelu Čechovou, Kafku a Lánského. Kandidaturu mu telegraficky odřekl předseda Koordinačního výboru František Vávra, což byla dle Nermutě zásluha S. Hofírka a jeho „mesiášství“. V měsíčníku Koordinačního výboru „Výzva“ bylo o Nermutě napsáno, že vystoupí proti Radě a bude zakládat či obnovovat Výbor svobodného Československa. Nermuť odpověděl s patřičným rozhořčením okamžitě a rezignoval na funkci místopředsedy Koordinačního výboru. V dopise konstatuje, že „ta žabomyší válka našeho exilu je tragikomická. Máme tolik schopných lidí, kteří se ubíjejí pitomostmi, až to je k pláči.“ Bunža mu v odpovědi poděkoval za dopisy jemu i Horákovi (ten ocenil Nermuťův zájem o Radu a objektivní postoj v záležitostech australského exilu, který se zdál být velmi složitý). Konstatoval však, že se Nermuť bude muset dohodnout s Violou a Novým, protože jsou to staří členové Rady.

Další Nermuťův dopis Bunžovi je v materiálech RSČ až z 11. února 1979. Píše, že byl nemocen, ale že už se jeho stav zlepšuje a zase začíná psát do novin.⁴⁷ O tehdejší situaci v australském exilu psal velmi kriticky. Uváděl, že

⁴⁵ Nermuť citát doplnil slůvkem „škoda“.

⁴⁶ Podle Nermutě, který nesl v demonstračním průvodu československou vlajku, prohlásili Nový a Viola, že v Koordinačním výboru jsou extrémní živly. V Brisbane byly dvě exilové organizace, jedna se hlásila k Ústředí a druhá ke Koordinačnímu výboru – ta orientovaná na Ústředí se akce nezúčastnila.

⁴⁷ Po čas svého odmlčení dostával dotazy, proč nepíše. Noviny mu otiskovaly téměř všechno, více než zdejší politikům. Nermuť považoval své články za důležité, neboť jimi „školí své okolí“. Omlouval se Bunžovi, že ač dostal pozvání, schůze zastupitelstva Rady se ještě nezúčastní, neboť se ještě zdravotně na dlouhé cesty necítí.

o Ústředí se zajímá asi 10 % československých exulantů, ale na samé práci se podílí jen asi 1 % zdejších Čechoslováků.⁴⁸ U Koordinačního výboru je to stejné, i když dle jeho názoru je to procento činných složeno z lidí schopnějších a radikálnějších. On sám na činnost v Koordinačním výboru rezignoval a nabízenou funkci v Ústředí nepřijal. Vstoupil však do Oblastního (Zemské-ho) sboru zastupitelů RSČ v Austrálii.

Zastupitelstvo RSČ, které zasedalo 24. až 25. února 1979 k 30. výročí založení Rady, navrhlo nově zvolit do výkonného výboru Františka Desenského, Vojtěcha Grubera, Josefa Jonáše a tři australské exulanty: Jindřicha Nermutě, Františka Nového a Jána Violu.⁴⁹ Do zastupitelstva Rady byli z Austrálie zvoleni Jiřina Rojerová, Marcela Čechová, Oldřich Mikulčák, Teodor Sladký, Aleš Nypl-Newman, Antonín Trávníček, Alois Rada, Ludovit Sýkora, Antonín Slabík, Jan Došlík, Jan Novák a Květoslav Eliáš.

V posledním materiálu fondu RSČ z rozsáhlého Nermutova souboru je dopis Bohumíra Bunži z 8. března 1979, který ho informuje o kritických výhradách Aloise Rozehnalů vůči Radě, včetně jeho posměšné básničky „Kluci z Rady“.⁵⁰ S jeho kritikou sice Bunža částečně souhlasil, nechtěl však vyvolávat spor, který by ústřednímu orgánu československého exilu uškodil. Nermutovu reakci již materiály neobsahují, i když se již předtím s tímto Bunžovým názorem v podstatě ztotožňoval a společně se obávali reakce na tuto kritiku.

Je jisté, že korespondence Jindřicha Nermutě ukazuje problémy, které provázely australskou exilovou politickou scénu po celá sedmdesátá léta, i když pochází až z konce tohoto desetiletí. Uvědomujeme si ovšem, že jde o subjektivní hodnocení člověka, který byl značně sebestředný a cítil se v té době zneuznávaný. Přesto je třeba brát v úvahu jeho přehled a snahu o jistý nadhled. Snažil se navázat kontakt s co největším množstvím československých exilových činitelů v celé Austrálii. Obraz exilové politiky v jeho očích je dost katastrofální, je ovšem třeba mít na zřeteli, že přes zdůrazňování objektivního pohledu u něj staré tradice jeho politického zařazení převládaly. Je též zřejmé, že jeho snaha být zvolen do výboru Rady převládla nad jeho vlastními kritickými postoji k tomuto orgánu československého exilu.

Ostatní kontakty Rady svobodného Československa s australskými exulanty jsou v materiálech fondu RSČ již mnohem skromnější. S Ústředím československých demokratických organizací v Austrálii a na Novém Zélandě, které Rada podporovala od jeho založení, udržovala styky i po své reorganizaci. Dne 28. dubna 1975 zaslal předseda Ústředí F. Nový generálnímu ta-

⁴⁸ Do konce osmdesátých let 20. století žilo v Austrálii zhruba 18 000 Čechoslováků.

⁴⁹ Nermutovi to sdělil dopisem z 3. března 1979 Adolf Klimek.

⁵⁰ Rozehnal v téže době básničku poslal Nermutovi.

jemníkovi Rady J. Horákovi informaci o sjezdu delegátů, kterého se však pro mnohé exulanty vysoké cestovní náklady byli ochotni zúčastnit jen zástupci spolků z Jižní Austrálie (Adelaide), Viktorie (Melbourne) a Nového Jižního Walesu (Sydney). Zástupci spolků ze Severního teritoria (Darwin), Západní Austrálie (Perth) a Queenslandu (Brisbane) neměli finanční prostředky na cestu.⁵¹ Proto bylo provedeno hlasování písemně. Na funkční období 1974/1978 bylo zvoleno následující předsednictvo: František Nový, předseda (Adelaide), Ján Viola (Melbourne), Jan Novák (Sokol Sydney) a Antonín Slábík (Geelong)⁵² jako místopředsedové, Oldřich Mikulčák, jednatel, Theodor Sladký, pokladník. Výbor tvořili zástupci všech států Austrálie a zástupce za Nový Zéland. Opozice, kterou zde tvořili bývalí příslušníci agrární strany a několik příslušníků pravice lidové strany, vytvořila Koordinační výbor, takže rozkol československého exilu pokračoval. Byly provedeny pokusy o rozštěpení Sokola a Československé obce legionářské, ale obě organizace odolaly.⁵³

Je třeba také zaznamenat, že po srpnu 1968 byly obnoveny i některé spolky, které zanikly v padesátých letech. Bylo to např. Sdružení Čechoslováků v Canbeře, obnovené díky iniciativě Jana P. Tučka, který začal v roce 1970 vydávat kulturně zaměřený časopis *Beseda*, dlouho vycházející na solidní úrovni.⁵⁴ V polovině osmdesátých let byl obnoven i spolek na Tasmanii – Československé sdružení v Hobartu.⁵⁵

Ústředí poslalo v únoru 1979 Radě blahopřání k 30. výročí jejího vzniku. Při doplňování zastupitelstva bylo zvoleno několik exulantů z Austrálie a vedoucí činitelé Ústředí F. Nový a Ján Viola členy výboru RSČ.⁵⁶ Rada poslala Ústředí zdravici k otevření nové sokolovny v Sydney, kterou na jejím slavnostním otevření přečetl Ján Viola.⁵⁷

⁵¹ Ze sledování společenskopolitických aktivit československých exulantů rovněž vyplývá zjištění podložené konkrétními doklady, že většina z nich byla, sociálně ekonomicky nahlédnuto, ekonomicky nepříliš silná. Je to patrné např. s problémem financovat si delší cesty či platit časopisy. I tento aspekt hrál roli ve velmi nízkém zapojení emigrantů do společenskopolitické a kulturní práce, na kterou museli vynaložit vlastní finance.

⁵² Antonín Slábík byl zakladatelem a předsedou Jednoty Jana Palacha v Geelongu. Pracoval i v Československé obci legionářské v zahraničí. Stal se členem zastupitelstva RSČ. Zemřel 6. listopadu 1980 a nad jeho hrobem v Geelongu měl smuteční projev Ján Viola. Blíže CČES, fond RSČ, kart. 88, 12/181, inv. č. 501.

⁵³ CČES, fond RSČ, kart. 88, inv. č. 504.

⁵⁴ Korespondence RSČ s J. P. Tučkem, viz CČES, fond RSČ, kart. 88, inv. č. 502.

⁵⁵ *Hlasy Čechů a Slováků v Austrálii*, 3. 12. 1987, s. 12.

⁵⁶ CČES, fond RSČ, kart. 88, Zpráva RSČ z 3. března 1979.

⁵⁷ CČES, fond RSČ, kart. 88, Zpráva RSČ z 3. března 1979.

V roce 1980 vyšla informace RSČ o situaci exilu v jednotlivých zemích, kterou podal nový generální tajemník rady Jaroslav Zich. O Austrálii konstatoval, že vyřešení otázky zastoupení exilových činitelů kontinentu v Radě výrazně zlepšilo vztahy mezi australským exilem a RSČ. Napsal, že krajanský život v Austrálii je velmi bohatý, ve všech velkých městech jsou československé organizace. Zdůraznil československé vysílání v Sydney, Melbourne a Adelaide. Připomněl Československý klub s Národním domem v Adelaide, Sokol v Sydney s novou sokolovnou a také další zdejší spolek Country Club, Melbourne se spolkem Československé národní sdružení a silný Sokol, zde vycházející noviny Hlas domova a dále Brisbane s Československým klubem a Národním domem. Z dalších spolků uvedl Československou obec legionářskou, Svaz bývalých politických vězňů, SVU a ochotnická divadla. Všechny tyto spolky spolupracovaly s Ústředím, které bylo nepolitické a uznávalo Radu za vrcholnou organizaci československého exilu, což má zakotveno i ve svých stanovách. Nelze opomenout ani sportovní kluby kopané: Prague v Sydney, Slavia v Melbourne a Bohemians v Adelaide. Ústředí konalo 11. a 12. listopadu 1979 sjezd delegátů, na kterém byli přítomni zástupci nejdůležitějších spolků. František Nový byl opět zvolen předsedou a Ján Viola místopředsedou. Interpretované hodnocení Rady bylo jistě mnohem optimističtější než názory Jindřicha Nermutě (ten ovšem předtím ještě nebyl ve výboru RSČ), ale i F. Nového z roku 1975. Rada ovšem sledovala i rozkol uvnitř exilu v Austrálii a chtěla jej řešit prostřednictvím členů svého zastupitelstva žijících na kontinentu.⁵⁸

Ještě v roce 1979 byl ustaven Oblastní (Zemský) sbor členů zastupitelstva Rady svobodného Československa v Austrálii.⁵⁹ V lednu 1980 se představitelům exilu podařilo prosadit na australském ministerstvu emigrace uvolnění formalit k vystěhování a souhlas s přistěhováním 2 500 uprchlíků z Evropy, což bylo ihned sděleno Radě.⁶⁰

Prostřednictvím RSČ přicházely i útočné dopisy proti pracovníkům australského exilu. Psal je hlavně přední funkcionář Koordinačního výboru Stanislav Pokorný, který obviňoval mnohé exulanty spojené s Ústředím a RSČ.⁶¹ Vystupoval jako předseda skupiny Československé obce legionářské v Queenslandu a psal své dopisy na hlavičkovém papíru tohoto spolku,

⁵⁸ CČES, fond RSČ, kart. 88, Zpráva RSČ z 3. března 1979.

⁵⁹ V některých materiálech se uvádělo Oblastní sbor, v jiných Zemský sbor.

⁶⁰ CČES, fond RSČ, složka F. Nového. Dopis F. Nového J. Horákovi 11. 1. 1980. Smutnější informací v témže dopise však byla situace Františka Váni, redaktora Hlasu domova, že vydáváním ztrácí ročně 5 000 liber a nebude moci pokračovat. Navíc byl Váňa nemocen.

⁶¹ Pokorného korespondence s RSČ a hlavně další ohlasy na jeho pomluvy, které dále uvádíme, jsou uloženy v CČES, fond RSČ, kart. 88, inv. č. 502.

o jehož existenci byly pochyby. Jednou z „obětí Pokorného pomluv“ byl pracovník Sokola v Sydney Aleš Nypl-Newman, který byl Pokorným obviněn, že on a další členové Sokola docházejí na československý konzulát v Sydney. Na tato obvinění Nypl odpověděl 28. ledna 1981 Pokornému, že nikdy nevstoupil na půdu konzulátu a nikdy nebyl ve styku s komunisty. V dopise charakterizoval Pokorného takto: „odpovídám na Váš dopis napadající Československou obec legionářskou v zahraničí, Sokol Sydney, jednotlivce i mne... Vy jste znám po celé Austrálii po mnoho let jako člověk, který vždy chce rozbít, co druzí těžkou a nezištnou prací postavili. Jak mně i druhým je známo, že jste obvinil br. Nového za účast na Festivalu české hudby v Adelaide,⁶² kdy Vás pak br. Nový dal k soudu. Dále jste byl vyloučen ze spolku v Brisbane. V roce 1972 jste dostal důtku od smírčí komise Sokola v Sydney a nechybělo moc k Vašemu vyloučení. Těž F. Došlík Vám byl nucen pohrozit advokátskou firmou, abyste přestal psát urážlivé dopisy do světa.⁶³ Co jste za charakter je vidět z toho, že používáte hlavičky Československé obce legionářské v zahraničí, skupina Queensland, která neexistuje, jak bylo jasně potvrzeno legionářským ústředím v Londýně. Je velká škoda, že Vy, F. Vávra⁶⁴ a br. J. Novák⁶⁵ ve Vašem stáří, kdy místo, abyste využili Vašeho volného času a snažili se pomáhat československým demokratickým spolkům a Sokolu, nemáte nic jiného na práci než tyto organizace rozbíjet a hlavně Vy, který nikdy nepřiložil ruku k práci, jen uměl kritizovat. Doufám, že budete mít tolik slušnosti, že se mi písemně omluvíte za ty sprosté lži, které jste rozšířil po celém světě.“⁶⁶

Pokorný se ovšem neomluvil ani v jiných případech (pokud k tomu nebyl donucen soudně). O Ladislavu Březném, členu zastupitelstva RSČ, napsal 12. 11. 1980, že podepsal závazek poslušnosti pražské vládě a za odměnu mu

⁶² O obvinění Nového viz TRAPL, M. – BUREŠOVÁ, J.: c. d., s. 178 an. Pokorný pak tvrdil, že na festivalu byl i Nypl-Newman. Ten ovšem v Adelaide nebyl až do roku 1970.

⁶³ Pokorný obvinil Františka Došlíka, že byl za německé okupace kolaborantem.

⁶⁴ František Vávra byl zakladatel a předseda Koordinačního výboru.

⁶⁵ Podplukovník Jan Novák byl zasloužilým členem Československé obce legionářské a významným účastníkem druhého odboje v armádě. V roce 1980 měl 83 let. Do kritiky Ústředí jej vehnal S. Pokorný. Jeho spory v exilu později vyřešila RSČ. Při jeho „uklidňování“ sehrál značnou úlohu Antonín Slábík, legionář z Geelongu. CČES, fond RSČ, kart. 88, inv. č. 501. O dalším a vcelku úspěšném jednání s J. Novákem viz CČES, fond RSČ, kart. 89, inv. č. 504.

⁶⁶ Pokorný rozesílal své útoky i exilovému a krajanskému tisku. Byly mu výjimečně některými, zejména krajně konzervativními tiskovinami otištěny. Materiály o Pokorném viz CČES, fond RSČ, kart. 88, inv. č. 502.

byl finančně nahrazen zabavený majetek v Československu.⁶⁷ Napadl i F. Nového a celé Ústředí, že přijali směrnicí o „normalizaci poměrů k ČSSR“⁶⁸ a za styky s československým konzulátem. Tento útok poslal RSČ a otiskli mu jej v ultrapravicovém listu Hlasatel z Chicaga. J. Zich měl z tohoto rozšíření kauzy (dotazovali se na to i krajané z USA) obavy a 3. února 1981 napsal Novému, že by se tím měl zabývat jejich sbor a zřídit tříčlennou komisi, jež by obvinění pečlivě prošetřila a vydala nález.⁶⁹ Zich sám napsal Pokornému a vysvětlil mu stanovisko Rady.⁷⁰ Na útok Pokorného odpovědělo Ústředí osmiistránkovým dopisem, v němž se vyjádřilo ke všem obviněním a vyvrátilo je. Zprávu k rozesílání hanopisů podepsali předseda František Nový, místopředseda Ján Viola a jednatel Oldřich Mikulčák.⁷¹ J. Zich pak sdělil 9. června 1982 starostovi Sokola Sydney ing. M. Doležalovi, že útoky S. Pokorného jsou „žabomyší válka a v podstatě trapné.“⁷² Doležal odpověděl cennými informacemi o činnosti Sokola Sydney, který měl 360 členů, napsal současně i o jiných exilových aktivitách ve městě. O organizacích sdružených kolem Koordinačního výboru psal, že nevyvíjejí žádnou činnost.⁷³

Oproti útočným dopisům S. Pokorného byla korespondence jiného známého odpůrce Rady v australském exilu, Stanislava Hofírka, s tajemníky RSČ solidní, ale polemická. Již na dopis J. Horákovi, který mu 1. května 1975 nabízel jménem RSČ spolupráci, odpověděl Hofírek slušně, leč odmítavě.⁷⁴

⁶⁷ L. Březný to vyvracel v dopise z 15. 1. 1981. Pokorný ho také obvinil, že za války se v Hongkongu vyhnul vojenské povinnosti. Prokázal svou „solidnost“ i tím, že považoval tehdejší britský Hongkong za americké území (psal, že Amerika ještě ve válce nebyla). ČČES, fond RSČ, kart. 88, inv. č. 502.

⁶⁸ „Směrnicí o úpravě právních vztahů ČSSR k občanům, kteří se zdržují v cizině bez povolení československých úřadů“ (nazývaná též jen „normalizací“) vydala československá vláda 18. března 1977. Exilové organizace včetně RSČ ji odmítaly. Rada k tomu vydala prohlášení, načež australský Koordinační výbor ji žádal o další. J. Zich jim odpověděl, že nezná žádný důvod. Rada uznává Ústředí. Koordinační výbor nikdy nepředložil důkaz, že by si mohl dovolit mluvit jménem většiny československých demokratických organizací v Austrálii. ČČES, fond RSČ, kart. 88, inv. č. 502.

⁶⁹ Zich doporučil, aby byl v komisi J. Nermuť, který dříve spolupracoval s Koordinačním výborem. ČČES, fond RSČ, kart. 88, inv. č. 502.

⁷⁰ ČČES, fond RSČ, kart. 88, inv. č. 502.

⁷¹ ČČES, fond RSČ, kart. 88, inv. č. 502.

⁷² ČČES, fond RSČ, kart. 89, inv. č. 503.

⁷³ ČČES, fond RSČ, kart. 88, inv. č. 503. Psal rovněž o tom, že SVU v Sydney zve na návštěvu spisovatele Josefa Škvoreckého. Zmiňoval se také o tom, že dr. Hofírek se snažil rušit jejich práci, ale neuspěl.

⁷⁴ Hofírek odmítnutí vysvětloval smutnými poměry v australském exilu a obavou, že RSČ bude spolupracovat s komunistickými reformisty v exilu.

V dalších dopisech z roku 1980 a z ledna 1981 psal Hofírek (opět slušně) opakovaně jak Horákovi, tak i jeho nástupci J. Zichovi, že RSČ někde uveřejnila, že bude spolupracovat s reformními komunisty, a to že je pro něj nepřijatelné.⁷⁵ Korespondence se Stanislavem Hofírkem v podobném duchu pokračovala ještě v dalším období.⁷⁶

Další vůči Radě kritický činitel australského exilu byl F. M. Vávra z Koorcinačního výboru, který poslal 17. 11. 1979 předsednictvu RSČ jakési ultimátum s tím, že zavrhnou Košický vládní program z roku 1945, změni program a zamítnou přijmout do svých řad komunistické činovníky. Velmi ubohý byl rozsáhlý rozklad tzv. skupiny Československé obce legionářské Queensland z Brisbane, která obviňovala činovníky Ústředí až z kriminálních činů a napadala Radu, že s nimi spolupracuje. V dalším jejím prohlášení pak bylo rozhodnutí o rozpuštění RSČ, které působí až komicky. To bylo dílo S. Pokorného (podepsal se tam), neboť příslušná skupina Československé obce legionářské nejspíš vůbec neexistovala.⁷⁷

Materiály fondu RSČ o Austrálii počátkem osmdesátých let v podstatě končí.⁷⁸ Spolupráce RSČ s australským exilem však ne. K Ústředí československých demokratických organizací v Austrálii a na Novém Zélandě se hlásilo v roce 1981 celkem 11 spolků: Sbor členů zastupitelstva RSČ v Austrálii, Sokol Sydney, Zemský výkonný výbor Obce legionářské v Austrálii, Československé sdružení v Melbourne, Sokol Melbourne, Československý klub v Adelaide, Československý klub v Brisbane, Beseda Canberra, Sokol Canberra, Jednota Jana Palacha v Geelongu, Sdružení bývalých politických vězňů v Austrálii a na Novém Zélandě Canberra.⁷⁹

Rada se od Helsinské Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě výrazně orientovala na kritiku československých úřadů pro nedodržování helsinských dohod. Především poukazovala na princip VII. v tzv. třetím koši

⁷⁵ ČČES, fond RSČ, kart. 88, inv. č. 503. Hofírek psal, že mu M. Povolný a M. Kvetko sdělili, že nic podobného neexistuje, ale když jim uvedl pramen, neodpověděli. Bylo zřejmé, že Hofírek s RSČ nechce komunikovat a že dohoda s ním je nemožná.

⁷⁶ ČČES, fond RSČ, kart. 57, inv. č. 355.

⁷⁷ Pokorný se dovolával názorů dr. Aloise Rozehnal, který Radu kritizoval, což mu vytýkali jeho bývalí lidovečtí spolupracovníci J. Nermuť a B. Bunža s tím, že toho může být zneužito. Obávali se, jak vidno, oprávněně. Pokorný ustanovil jako likvidátory RSČ prof. Libora Broma a prof. Josefa Kalvodu, protože také psali kritické články proti RSČ. Josef Kalvoda napsal mj. článek do Hlasu Čechů a Slováků v Austrálii, kde kritizoval RSČ (vyšel 2. 2. 1982). Odpověděl na něj sám předseda výboru Rady M. Povolný.

⁷⁸ Poslední materiály jsou datovány v září 1982. Dále jsou zde jen částečné přehledy a soupisy členů zastupitelstva Rady.

⁷⁹ Mimo obě ústředí australského exilu stála některá další sdružení, jako odbočky SVU, Country Club v Sydney, různé kulturní a sportovní kluby a kroužky.

Závěrečného aktu, který se týkal lidských práv a základních svobod. Přípravovala memoranda a prohlášení pro představitele demokratických západních států, kteří je pak prosazovali na následných schůzkách KBSE.

Pro první následnou schůzku v Bělehradu v letech 1977–78 připravila RSC dokument nazvaný „Porušování občanských a lidských práv v Československu a helsinské dohody“, který rozeslala všem delegacím zastoupených na zasedání.⁸⁰ Pro další následnou schůzku KBSE v Madridu v letech 1980–1983 vypracovala Rada výzvu pro madridskou konferenci poukazující na porušování lidských práv v Československu, kterou podepsalo 20 československých exilových organizací z celého světa.⁸¹ Na obou zasedáních vystoupili na základě těchto podkladů činitelé západních zemí s kritikou situace v oblasti lidských práv v komunistickém Československu.

Na třetí následnou schůzku ve Vídni, která začala v listopadu 1986, se RSC připravovala dlouho předem. Již 30. září 1984 zaslala americkému ministerstvu zahraničí společné memorandum o lidských právech s polskou vládou v exilu. Bylo přeloženo do řady světových jazyků. Časopis demokratické organizace vídeňských Čechů Svobodné vídeňské listy je vytiskl 30. října 1986 na celé stránce. Konference se účastnili jako přímí členové americké delegace zástupci RSC z různých zemí: Mojmír Povolný, Vlastislav Chalupa (USA), Ivan Gaďourek (Nizozemí), Ivan Medek, Jan Petřík, Josef Jonáš (Vídeň), František Schwarzenberg (Chicago), Jiří Corn (Kanada), Rudolf Němeček, Ladislav Křivánek, Jiří Nápravník (Švýcarsko). Úspěch schůzky rozhodně přispěl k rozpadu komunistického bloku.⁸²

Ústředí bylo vždy uváděno jako jedna z organizací, které podporovaly akce Rady při přípravě a v průběhu následných schůzek KSBE v Bělehradě, v Madridu i ve Vídni. Dobrou spoluprací australského exilu v dané záležitosti s Radou svobodného Československa dosvědčila i skutečnost, že sbor členů jejího zastupitelstva z Austrálie dosáhl v roce 1989 již počtu 16 členů.⁸³

⁸⁰ RAŠKA, F. D.: c. d., s. 243.

⁸¹ POVOLNÝ, M.: c. d., s. 177–186.

⁸² Tamtéž.

⁸³ CČES, fond RSC, kart. 89, inv. č. 504. Členové zastupitelstva zvolili svůj výbor: předsedou sboru byl František Nový, místopředsedy Ján Viola a Jindřich Nermet, ing. M. Doležal členem předsednictva, jednatelem Oldřich Mikulčák, pokladníkem Jan Došlík a zapisovatelkou Marcela Čechová a dr. František Spitz (z Canberra) styčným jednatelem s vládní australskými místy. O výborné spolupráci RSC s Ústředím psal 9. června 1989 i předseda výboru Rady Mojmír Povolný. CČES, fond RSC, L 89, složka F. Nového. V jiném dopise Zichovi z 25. 5. 1982 doporučoval, aby F. Nový vystoupil za australský exil na sokolském sletu ve Vídni. CČES, fond RSC, L 89, složka F. Nového.

RESUMÉ

RADA SVOBODNÉHO ČESKOSLOVENSKA A ČESKOSLOVENSKÝ EXIL V AUSTRÁLII V SEDMDESÁTÝCH A OSMDESÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ

Studie je tematickým pokračováním práce autorů (publikované v předchozím čísle *Historica Olomucensia*) v následujícím časovém období. Sleduje situaci v československém exilu po srpnové okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968. V důsledku této situace a následného utužení komunistického režimu následovala další velká uprchlická vlna. Vrcholový orgán exilového hnutí, Rada svobodného Československa, byla na počátku sedmdesátých let, po předchozím utlumení činnosti, reorganizována a činnost byla oživena. Poměry v exilu se oproti předchozímu dvacetiletí proměnily.

Příspěvek je sondou do problémů exilového života v Austrálii v závěrečném dvacetiletí existence komunistického režimu v Československu. Na konkrétním příkladu československých exulantů v Austrálii ukazuje jejich spolkové, kulturní a politické aktivity. Detailně líčí pro exil typické názorové střety a vzájemné, často osobní spory, které ochromovaly vlastní společenskou a kulturní práci.

Rada svobodného Československa vedla s exulantskými spolky korespondenci, která byla pro autory základním pramenným materiálem pro danou sondu. Právě v korespondenci se vzájemné vztahy a problémy v celém exilovém hnutí promítají. Cílem studie je podat názornou ukázkou vzájemné komunikace mezi exilovým ústředním a australským exilem a zachytit dobovou atmosféru.

Klíčová slova: Rada svobodného Československa, československý exil, exilové spolky, Austrálie, Československo, sedmdesátá a osmdesátá léta 20. století

SUMMARY

THE COUNCIL OF FREE CZECHOSLOVAKIA AND CZECHOSLOVAK EXILE IN AUSTRALIA IN THE 1970S AND 1980S

The paper thematically follows the work of the authors (published in the previous issue of *Historica Olomucensia*) in the next period of time. It discusses a situation in Czechoslovak exile after August occupation of Czechoslovakia by the Warsaw Pact armies in the year 1968. As a consequence of that and the subsequent strengthening of the Communist regime, another large exile wave followed. The Council of Free Czechoslovakia as a top body of the world Czechoslovak exile was reorganized and its activity was revived after the previous damping of its activities at the beginning of the 1970s. Nevertheless, the circumstances of exile were transformed in contrast to the preceding two decades.

The article represents a case study of the exile life in Australia in the last two decades of the existence of the Communist regime in Czechoslovakia. The concrete example of Czechoslovak exiles in Australia shows cultural and political activities of their societies. It thoroughly describes differences of opinion, typical for exile, and mutual, often personal conflicts, which crippled social and cultural work itself.

The Council of Free Czechoslovakia corresponded with exile societies, which provide a basic source for this case study. It is just the correspondence, in which all the mutual relations and problems of the whole exile movement are visible. The aim of this study is to demonstrate the mutual contacts between the exile top body and the Australian exile as well as to describe the atmosphere of that period.

Keywords: Council of Free Czechoslovakia, Czechoslovak exile, exile societies, Australia, Czechoslovakia, 1970s, 1980s

Translated by Mgr. Hana Ferencová

prof. PhDr. Miloš Trapl, CSc.
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Třída svobody 8
779 00 Olomouc
Česká republika
e-mail: milos.trapl@upol.cz

prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Třída svobody 8
779 00 Olomouc
Česká republika
e-mail: jana.buresova@upol.cz